

УДК: 378.09(477.54) (09) "19"

Ольга Башкір

ORCID iD 0000-0001-5237-9778

к.пед.н., доцент, докторант кафедри
загальної педагогіки і педагогіки вищої
школи ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Харків, 61002, вул. Алчевських, 29, Україна
boi83@ukr.net

Світлана Золотухіна

ORCID iD 0000-0002-3535-5974

д.пед.н., професор, завідувач кафедри
загальної педагогіки і ПВШ
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Харків, 61002, вул. Алчевських, 29, Україна
kaf_pedagogik@ukr.net

Світлана Лупаренко

ORCID iD 0000-0002-3111-5340

д.пед.н., професор кафедри
загальної педагогіки і ПВШ
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Харків, 61002, вул. Алчевських, 29, Україна
svetlana.luparenko@gmail.com

РОЗВИТОК КАФЕДР ПЕДАГОГІКИ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (20-ті рр. ХХ – початок ХХІ сторіч)

***Анотація.** Розробка нових форм і способів організації навчання не можлива без вивчення й глибокого аналізу накопиченого досвіду підготовки вчительських кадрів кафедрами педагогіки. У статті виокремлено такі етапи їх розвитку в структурі вищих педагогічних навчальних закладів України 20-х років ХХ – початку ХХІ сторіч: етап організації науково-дослідних кафедр педології й педагогіки як самостійних науково-дослідних осередків (1921-1929 рр.); етап офіційного утвердження статусу кафедр педагогіки в структурі вищих педагогічних навчальних закладів (1930-1957 рр.); етап розширення спектру педагогічних кафедр педагогічних ВНЗ, їх функцій і напрямів науково-педагогічної діяльності (1958-1990 рр.); етап інтеграції педагогічних кафедр в умовах розбудови національної педагогічної освіти України (1991 р. – початок ХХІ ст.).*

***Ключові слова:** кафедра; освіта; педагогіка; періодизація; розвиток.*

© Башкір Ольга, Золотухіна Світлана, Лупаренко Світлана, 2018

Вступ. Проблема становлення й розвитку кафедр педагогіки в структурі вищих педагогічних навчальних закладів є малодослідженою і викликає інтерес із різних точок зору: становлення вітчизняної вищої педагогічної освіти, формування наукового потенціалу країни, розвиток науки, кадрове забезпечення процесу підготовки спеціалістів, структура вищого педагогічного навчального закладу, педагогізація навчального процесу педагогічного вишу, узгоджена робота структурних підрозділів педагогічних ВНЗ між собою та з іншими громадсько-освітніми установами з метою підвищення рівня фахової підготовки, управління навчальної, наукової, організаційної, методичної, виховної роботи педагогічних вишів, способи вдосконалення підготовки студентів тощо.

Вагомими історико-педагогічними дослідженнями розвитку вітчизняної системи професійної підготовки вчителя є праці Н. Дем'яненко, М. Євтуха, С. Крисюка, Н. Матвійчук, С. Нікітчиної, В. Прокопчук, І. Регейло, В. Сагарди та ін. Зокрема, В. Луговим проведено фундаментальне дослідження становлення та розвитку професійно-педагогічної освіти в Україні, С. Золотухіною визначено напрями роботи кафедри педагогіки. Окремі функції роботи досліджуваної кафедри в історичному дискурсі висвітлено в працях Л. Вовк, Л. Зеленської, М. Елькіна, С.Є. Лупаренко, М. Окси та ін.

Мета статті. Встановлення етапів розвитку кафедр педагогіки вищих педагогічних навчальних закладів України 20-х років ХХ – початку ХХІ сторічч.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз історико-педагогічних джерел (Водотика, 2014, с.212; Ряппо, 1922, с. 115; Башкір, Вакуленко, 2016, с.10; Лупаренко, 2014, с.71; Регейло, 2013, с.733) дозволив у межах досліджуваного періоду обґрунтувати етапи діяльності кафедр педагогіки в структурі вищих педагогічних навчальних закладів України. Перший етап (1921-1929 рр.) – етап організації науково-дослідних кафедр педології й педагогіки як самостійних науково-дослідних осередків. Установлено, що саме в ці роки здійснено організацію науково-дослідних кафедр (НДК) педології в м. Києві, м. Одесі та м. Харкові

відповідно до постанови «Про заснування науково-дослідних кафедр і забезпечення працівників науково-дослідних кафедр» від 2 грудня 1921 р. З'ясовано, що НДК педології займали вагомe місце серед новоутворених кафедр, оскільки в цей час в Україні стартував загальнонаціональний всеобуч. Орієнтація педології на практичну роботу вчителів і вихователів, які займалися питаннями здоров'я дітей, їхнього психічного стану, соціального статусу, рівня інтелекту тощо, призвела до її інтенсивного розвитку (Башкір, 2018, с.6).

Виявлено, що новостворені науково-дослідні кафедри педології розпочали роботу «по лінії нормальної педології» (київська кафедра), «у напрямі патологічної педології та педагогіки» (одеська кафедра), досліджували «природу дитини», здійснювали підготовку вчених-педологів (харківська кафедра). Вони стали «першими осередками підготовки нової наукової та науково-педагогічної інтелігенції» (О. Новицька). Їх організація – це «своєрідна надбудова вищої педагогічної освіти» (Г. Гринько), яка об'єднала науковців з педагогіки, педології, психології, фізіології, педіатрії з метою переорієнтації педагогічної науки, теоретичної та практичної розробки питань створення нових форм проведення дослідної роботи, розробки й перевірки нових методів, шляхів організації навчально-виховного процесу, підготовки науково-педагогічних кадрів.

Переорієнтація роботи кафедр на «вивчення середовища дитинства», їх розширення педагогічними секціями спричинила незначну зміну назв: науково-дослідна кафедра педагогіки й педології Одеського ІНО (1925 р.), науково-дослідна кафедра педагогіки Харківського ІНО (1925 р.). Науково-дослідна кафедра педології Київського ІНО не змінювала своєї назви до 1929 р. Однак юридично відповідно до «Положення про науково-дослідні кафедри» від 9 лютого 1925 р. кафедри все ще підпорядковувалися Всеукраїнській академії наук, брали участь у її з'їздах, конференціях, нарадах.

Ознакою цього етапу є те, що НДК педології та педагогіки здійснили відрив від традиційно-філософської педагогіки з її метафізичною й релігійною основою; наукові дослідження співробітники кафедр проводили у формі педагогічних експериментів і систематичного спостереження. Пріоритетним у їх роботі була

підготовка аспірантів, яка здійснювалася за такими спеціальностями: історія педагогіки та системи освіти, марксистська педагогіка, дидактика, система та методика дошкільного виховання, наука про поведінку, педологія, фізіологія дитини. Наукові дослідження аспірантів здійснювалися в рамках діяльності установ соціального виховання («колекторів-розподільників», дослідно-педологічних станцій, лікарсько-педагогічних кабінетів) у двох напрямках: педагогічному (вивчення дитячих колективів й окремих індивідуумів) і соціального виховання.

Виявлено, що всі науково-дослідні кафедри педології й педагогіки у своїй роботі ставили за мету організувати за рахунок операційних асигнувань для наукової праці самостійні лабораторії й інші науково-допоміжні установи, зміцнювати їх та поширювати так, щоб у майбутньому була змога реорганізуватися на самостійні науково-дослідні інститути. Відповідно до цього в 1926 р. Харківська науково-дослідна кафедра педагогіки, про що свідчать матеріали педагогічної періодики (Луговий, 1995, с.36; Попів, 1929, с.137), була перетворена на Всеукраїнський науково-дослідний інститут педагогіки.

Отже, науково-дослідні кафедри педології й педагогіки – це своєрідні та специфічні установи, поява, статус, характер діяльності яких зумовлені особливостями тогочасного стану науки й вищої педагогічної школи. Основними напрямками їх роботи упродовж 1921-1929 рр. були проведення спостережень й експериментів на базах освітніх установ, підготовка науково-педагогічних кадрів, педагогізація інститутів народної освіти як вищих педагогічних навчальних закладів.

Другий етап (1930-1957 рр.) – етап офіційного утвердження статусу кафедр педагогіки в структурі вищих педагогічних навчальних закладів. Прийняті на цьому етапі урядові документи «Про реорганізацію мережі й системи педагогічної освіти» від 11 серпня 1930 р., «Про запровадження катедральної системи в педагогічних вишах» від 10 жовтня 1930 р. тощо чітко визначили механізм перебудови вищої педагогічної освіти впродовж 1930-1933 рр., а також запровадження кафедральної системи педагогічних інститутів.

Особливістю цього етапу було те, що педагогічні кафедри (педагогіки, педології, дидактики, організації освіти), продовжуючи традиції налагодженої діяльності секцій науково-дослідних кафедр педології й педагогіки, стали логічними структурними одиницями педагогічних вишів і діяли практично в усіх реорганізованих у 1930 р. інститутах соціального виховання з метою поєднання наукової й теоретичної підготовки майбутніх учителів, керівників-методистів дошкільної справи, викладачів з основ наук для II та III концентрів політехнічної школи, організаторів і керівників позашкільного виховання, викладачів педології, педагогіки для педагогічних технікумів. Так, кафедри педагогіки відкрилися в 1930 р. у педагогічних ВНЗ м. Сум (завідувач – представниця Харківської педагогічної школи Г. Попова), м. Харкова (завідувач – Т. Гарбуз), м. Полтави (завідувач – професор Г. Ващенко), Житомира (завідувач – І. Афанасьєв, який у 1939 р. очолив кафедру педагогіки в Мелітопольському педінституті, О. Масіч), Мелітополя (завідувач – В. Добринченко), Бердичіва (завідувач кафедри, директор інституту П. Ляшенко) та ін. При кафедрах педагогіки Харківського, Одеського, Київського й Полтавського педагогічних інститутів, реорганізованих у 1933 р., було заплановано створення аспірантури для підготовки викладацького корпусу вищих навчальних закладів.

Робота кафедр педагогіки здійснювалася за навчально-педагогічним, методичним і науково-дослідним напрямками. Так, навчально-педагогічний напрям діяльності досліджуваних кафедр передбачав налагодження навчального процесу в педагогічних інститутах, підготовку студентів не лише до навчальної, а й виховної роботи в школі, вивчення специфіки діяльності середньої та вищої школи, школи-інтернату, дитячих колоній, будинків й інших навчальних закладів суспільного виховання, аналіз кращого досвіду вчителів, організацію педагогічної практики. Активізація роботи кафедр педагогіки з громадськістю сприяла організації просвітницьких лекторіїв, ліквідації неписьменності серед населення, шефству над робітниками різних установ, участі співробітників кафедр у різних учительських конференціях, курсах і семінарах, заходах для директорів шкіл, завучів дитячих будинків, піонервожатих, викладачів історії, мови й літератури тощо.

З'ясовано, що методична робота кафедр педагогіки відповідно до постанови «Про навчальні програми та режим у вищій школі та технікумах» (1932 р.) полягала в удосконаленні навчальних планів і програм ВНЗ, розробці форм організації навчання студентів (лекцій, практичних, індивідуальних занять, екскурсій), підготовці програм з педагогіки, положення про педагогічну практику, а також підборі актуальної науково-педагогічної літератури. До проблемних питань, які гальмували роботу кафедр педагогіки в цей час, належать нефіксованість місця й часу проведення засідань кафедр, постійні переслідування науково-педагогічних працівників Українського науково-дослідного інституту педагогіки та кафедр педагогіки педагогічних інститутів, що загальмувало розвиток педагогічної науки, спричинило низький рівень її викладання в педагогічних вишах, відсутність навчально-методичного забезпечення з педагогічних дисциплін тощо.

Варто зазначити про особливості роботи кафедр педагогіки педагогічних інститутів на викресленому етапі, спричинені подіями Другої світової війни. З'ясовано, що досліджувані кафедри продовжували працювати в евакуації, одні з найперших відновили роботу після визволення окупованих міст. Їх діяльність була спрямована на відновлення педагогічної літератури навчальних закладів, організацію наукових сесій і конференцій, просвітницьких лекторіїв, студентських наукових гуртків, досліджень у рамках курсів педагогіки, історії педагогіки, дидактики, теорії виховання, методики загальної й політехнічної освіти, розробку питань підвищення наукового рівня своїх співробітників.

Отже, у зазначений період кафедри педагогіки з науково-дослідних установ перетворилися на науково-педагогічні підрозділи реорганізованих педагогічних інститутів. Їх діяльність чітко відповідала стратегічним напрямам розвитку педагогічних ВНЗ.

Третій етап (1958-1990 рр.) – етап розширення спектру педагогічних кафедр педагогічних ВНЗ, їх функцій і напрямів науково-педагогічної діяльності. Вивчення й аналіз архівних матеріалів (протоколів засідання кафедр педагогіки, звітів педагогічних інститутів, розпоряджень Міністерства освіти УРСР) дозволило виявити проведення десятиденної перевірки 12 досліджуваних нами кафедр

педагогічних інститутів (Одеського, Київського, Полтавського, Сумського та ін.) відповідно до Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям» (1958 р.). У підсумках перевірки було наголошено, що кафедри педагогіки є центральними в педагогічних вишах, у них відбивається робота педагогічних ВНЗ у цілому, вони повинні бути зразком для інших кафедр, організувати єдність вимог з ними стосовно педагогічної практики, стати «душею інститутів». Досвід організації роботи кафедр педагогіки, аналіз діяльності їх колективів ліг в основу подальшого прогресивного розвитку цих підрозділів педагогічних ВНЗ.

У зазначений період кафедри педагогіки працювали за такими напрямками: навчально-виховним, науково-методичним, зв'язок з іншими педагогічними установами, громадсько-просвітницьким. Виразною стала діяльність кафедр педагогіки, спрямована на впровадження нових спецкурсів, серед яких «Основи профорієнтаційної етики учителя школи», «Актуальні питання педагогіки вищої школи», «Особливості навчально-виховної роботи в ПТУ», «Основи сімейного виховання» тощо. Спецкурс «Основи педагогічної майстерності», розроблений Т. Гаваковою, І. Кривоносом, Н. Тарасевич за ініціативи та під керівництвом І. Зязюна, призвів до відкриття в 1980-х роках інноваційних кафедр педагогічної майстерності спочатку в Полтавському, а згодом майже в усіх педагогічних вишах України (Вінницькому, Ніжинському, Миколаївському, Одеському, Сумському, Тернопільському, Херсонському тощо). Крім педагогічної майстерності, новим вектором досліджень високопродуктивної праці фахівців освітньо-виховної сфери та їх упровадження в систему підготовки освітянських кадрів стала педагогічна творчість, що у свою чергу спричинило організацію відповідних кафедр у Київському, Сумському, Глухівському, Уманському тощо педагогічних ВНЗ.

Науково-методична робота кафедр педагогіки педагогічних інститутів України впродовж 1958-1990 рр. стосувалася актуальних проблем педагогіки й методики середньої та вищої школи, наочності, використання на уроках ТЗН. Колективи кафедр активно працювали над удосконаленням методики викладання психолого-педагогічних дисциплін (кафедра педагогіки та психології СумДПІ на чолі з О. Польською), організацією навчально-методичних семінарів для викладачів

(кафедра педагогіки та психології МДПІ на чолі з М. Сазоною), підвищенням рівня професійної майстерності вчителів (кафедра педагогіки ЖДПІ на чолі з І. Роздобудько), розробкою науково-методичної та навчальної літератури (кафедра педагогіки ТДПІ на чолі з М. Фіцулою), пошуком шляхів досягнення єдності теоретичної та практичної підготовки студентів (кафедра педагогіки ХДПІ на чолі з А. Зільберштейном) тощо. Результати науково-методичної роботи колективів кафедр педагогіки активно апробувалися на наукових конференціях, семінарах інститутського, республіканського та союзного масштабів.

На кафедрах активно розгорнулася також робота студентських гуртків з педагогіки, історії педагогіки, з питань професіографії, педагогічної техніки, вербальної майстерності тощо, клубів «Пошук» (М. Окса), «Термінал» (М. Сазонова) кафедри педагогіки МДПІ, «Полум'я» (В. Лозова, А. Відченко) кафедри педагогіки ХДПІ, «Макаренківці» кафедри педагогіки ПДПІ, проблемних груп (В. Лозова, Н. Можасва) кафедри педагогіки ХДПІ тощо. У цей час суттєвою була організація та діяльність при кафедрах педагогічних, психолого-педагогічних і науково-дослідних лабораторій, проведення виховної роботи серед студентства, чітко визначена взаємодія кафедр зі школами, органами народної освіти, педагогічними кафедрами ВНЗ, проведення на базах шкіл експериментальних досліджень, просвітницька робота з громадськістю.

Виразним стало перетворення батьківських лекторіїв на Університет педагогічних знань для батьків (КДПІ), Університет педагогічних знань для батьківського активу загальноосвітніх шкіл Полтави (ПДПІ), Народний університет педагогічних знань для батьків у складі факультетів громадських інструкторів-вихователів і загальнопедагогічного (ОДПІ) тощо. Координацією роботи зазначених просвітніх закладів займалися колективи кафедр педагогіки на чолі з Г. Ляшенко, Л. Логіною, М. Треніною, В. Барським та ін.

Отже, на цьому етапі діяльність кафедр педагогіки чітко відповідала завданням розвитку вищого педагогічного навчального закладу, котрі були задані постановами Міністерства освіти УРСР. Порівняно з попереднім етапом, викладачі досліджуваних кафедр активно долучилися і до громадсько-просвітницької роботи,

тісно співпрацювали з іншими освітніми установами. В основу роботи педагогічних кафедр було покладено принцип максимального наближення їх роботи до потреб школи.

Четвертий етап (1991 р. – початок XXI ст.) – етап інтеграції педагогічних кафедр в умовах розбудови національної педагогічної освіти України. Ознакою цього етапу є розбудова системи вищої педагогічної освіти незалежної України, створення її нормативно-правового забезпечення, що сприяло оновленню змісту педагогічної освіти, зміні пріоритетів підготовки майбутнього вчителя як особистості, інтелігента-інтелектуала й професіонала.

Головним завданням освіти в цей час була підготовка молоді до сучасного життя, формування в неї необхідних компетентностей. Одним із засобів такої підготовки стала інтеграція споріднених педагогічних предметів і, відповідно, педагогічних кафедр, що спричинило розв'язання ключової суперечності – між безмежністю знань й обмеженими людськими ресурсами задля формування цілісної системи знань і вмінь майбутнього педагога, розвитку його творчих здібностей і потенційних можливостей, а також визначило характер і перспективні напрями діяльності досліджуваних кафедр на початковому етапі незалежності України. Як наслідок, майже всі кафедри педагогіки втратили загальноінститутський статус і були закріплені за певними факультетами або інститутами при педагогічних ВНЗ.

У ході наукового пошуку з'ясовано, що здатність кафедр педагогіки сприймати інновації, удосконалюватися на певному етапі свого розвитку спричинила організацію сприятливих умов для розвитку педагогічної науки, удосконалення підготовки спеціалістів. Тому окреслені початком незалежності України освітні нововведення стали рушійною силою для роботи педагогічних кафедр у подальшому.

Досліджувані кафедри на початку XXI сторіччя (2006 р.) займалися пошуками шляхів удосконалення змісту педагогічної підготовки в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти (кафедра педагогіки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського на чолі з М. Сметанським); розробкою діяльнісно-

особистісної концепції виховання на гуманістичних засадах (кафедра педагогіки СДПУ на чолі з В. Сипченком), технологій підготовки студентів до реалізації навчально-виховної діяльності (кафедра загальної і соціальної педагогіки та психології ГНПУ імені Олександра Довженка на чолі з Л. Міщик, кафедра педагогіки КДПУ на чолі з Л. Кондрашовою, кафедра загальної та соціальної педагогіки П-ХДПУ імені Григорія Сковороди на чолі з М. Євтухом), шляхів удосконалення навчально-виховного процесу в національній загальноосвітній та вищій школі (кафедра загальної педагогіки і ПВШ УДПУ імені Павла Тичини на чолі з Д. Пащенком), програмно-методичного забезпечення викладання педагогічних дисциплін (кафедра педагогіки СумДПУ імені А.С. Макаренка на чолі з А. Сбруєвою); узагальненням на якісно новому рівні головних педагогічних законів і закономірностей (кафедра педагогіки ПНПУ імені К.Д. Ушинського на чолі з З. Курлянд); обґрунтуванням системи національної освіти (кафедра теорії та історії педагогіки НПУ імені М.П. Драгоманова на чолі з Л. Вовк, кафедра педагогіки ДДПУ імені Івана Франка на чолі з О. Вишневським); вивченням проблем дидактики середньої і вищої школи, теорії та практики організації навчально-виховного процесу в різних типах закладів освіти в історії розвитку вітчизняної педагогічної думки (кафедра загальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди на чолі з С. Золотухіною) тощо.

Отже, на етапі інтеграції педагогічних кафедр в умовах розбудови національної педагогічної освіти України (1991 р. – початок ХХІ ст.) через новий стиль соціальних стосунків, загострення суперечності між зростаючими об'єктивними вимогами суспільства до вчителя та недостатнім рівнем його професійно-педагогічної підготовки спостерігається пошук педагогічними кафедрами підтримки своїх починань у ВНЗ і поза їх межами, дотримання принципу конкурентоспроможності на ринку праці, посилення мотиваційного та практичного складників підготовки майбутніх спеціалістів, відкриття педагогічних кафедр у непедагогічних вишах, розвиток нових перспективних напрямів їх діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений на підставі виявлених історико-педагогічних джерел аналіз досвіду роботи кафедр педагогіки

вищих педагогічних навчальних закладів України впродовж 20-х років ХХ – початку ХХІ сторіччя дозволив виявити особливості змісту й напрямів їх науково-педагогічної діяльності на кожному з обґрунтованих етапів. Етап організації науково-дослідних кафедр педології й педагогіки як самостійних науково-дослідних осередків (1921-1929 рр.) характеризується розгалуженням науково-педагогічних установ, розробкою їх співробітниками педагогіки як самостійної науки, розвитком педагогічних експериментів і спостережень, підготовкою аспірантів, педагогізацією інститутів народної освіти як вищих педагогічних навчальних закладів. Етапу офіційного утвердження статусу кафедр педагогіки в структурі вищих педагогічних навчальних закладів (1930-1957 рр.) притаманна реалізація навчально-педагогічного, методичного й науково-дослідного напрямів їх діяльності. Варто відзначити, що в повоєнний період активно відновилася їх організаційна й науково-дослідна робота. На етапі розширення спектру педагогічних кафедр педагогічних ВНЗ, їх функцій і напрямів науково-педагогічної діяльності (1958-1990 рр.) робота досліджуваних кафедр відповідала завданням розвитку вищого педагогічного навчального закладу, викладачі активно долучалися до громадсько-просвітницької роботи, тісно співпрацювали з іншими освітніми установами. В основу діяльності педагогічних кафедр було покладено принцип максимального наближення їх роботи до потреб школи. Етап інтеграції педагогічних кафедр в умовах розбудови національної педагогічної освіти України (1991 р. – початок ХХІ ст.) знаменується новим стилем соціальних стосунків, підвищенням вимог до якості підготовки майбутніх учителів, що спричинило продукування досліджуваними кафедрами нових конкуруючих ідей і пошуку їх підтримки на ринку праці, посилення мотиваційного та практичного складників готовності майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності, розвиток перспективних напрямів їх діяльності та розробку прогресивних способів підготовки компетентних спеціалістів.

Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на виявлення характеристики змісту перспективних напрямів діяльності педагогічних кафедр педагогічних ВНЗ України.

Література

- Башкір О.І. Діяльність українських науково-дослідних кафедр педагогіки (1922–1930). *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. №1(21). С. 4-8. DOI: 10.15587/2519-4984.2018.120878
- Водотика С.Г. Шляхи поступу сучасного соціального знання в Україні ХХІ ст. у світлі досвіду 1920-х років: співвідношення еволюційного і революційного шляхів розвитку науки. *Наук. пр. іст. ф-ту Запорізького національного університету*. 2014. Вип.40. С.210-216.
- Луговий В.І. Тенденцій розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис доктора пед. наук. Київ, 1995. 48с.
- Попів О.І. Український науково-дослідний інститут педагогіки у Харкові. *Шлях освіти*. 1929. №8-9. С. 130-138.
- Ряппо Я. Положення про науково-дослідні кафедри УРСР. *Наука на Україні*. 1922. № 1. С. 112–116.
- Bashkir O.I., Vakulenko T.S. Pedagogisation trend in Ukrainian education in the first third of the XX century. *Modern education: philosophy, innovation, experience*. Lodz (Poland). 2016. № 3(7). pp.8-14.
- Luparenko S. The directions of child care activity in Ukraine at the beginning of the 20th century. *American Journal of Nursing Researches*. 2014. № 4(2). pp. 68-73.
- Reheilo Iryna. Periodyzacja historii kształcenia wysoko wykwalifikowanych pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych w Ukrainie. *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny Pod redakcją Zofii Szaroty I Franciszka Szloska*. Radom. 2013. pp.728-742.

References

- Bashkir O.I. (2018). Diyal`nist` ukrayins`ky`x naukovo-doslidny`x kafedr pedagogiky` (1922–1930). [The activity of Ukrainian scientific-research departments of Pedagogy (1922–1930)] *ScienceRise: Pedagogical Education*, №1(21). P. 4-8. (ukr). DOI: 10.15587/2519-4984.2018.120878
- Vodoty`ka S.G. (2014). Shlyaxy` postupu suchasnoho social`nogo znannya v Ukrayini XXI st. u svitli dosvidu 1920-x rokiiv: spivvidnoshennya evolyucijnogo i revolyucijnogo shlyaxiv rozvy`tku nauky`. [Ways of developing the modern social knowledge in Ukraine in the XXI century in terms of experience in the 1920s: correlation of evolutionary and revolutionary ways of science development]. Scientific works of the History Department of Zaporizhzhia National University, Vol. 40. P.210-216. (ukr)
- Lugovy`j V.I. (1995). Tendencij rozvy`tku pedagogichnoyi osvity` v Ukrayini (teorety`ko-metodologichny`j aspekt) [Tendencies of pedagogical education development in Ukraine (theoretical and methodological aspect)]: extended abstract of doctor's thesis. Kyiv, 48p. (ukr)
- Popiv O.I. (1929). Ukrayins`ky`j naukovo-doslidny`j insty`tut pedagogiky` u Harkovi [Ukrainian scientific-research institute of pedagogy in Kharkiv]. *The Way of Education*, №8-9. P. 130-138. (ukr)

- Ryappo Ya. (1922). Polozhennya pro naukovo-doslidni kafedry` URSS [Statute on scientific-research departments in USSR]. Science in Ukraine, № 1. P. 112–116. (ukr)
- Bashkir O.I., Vakulenko T.S. (2016). Pedagogisation trend in Ukrainian education in the first third of the XX century. Modern education: philosophy, innovation, experience, № 3(7). pp.8-14. (eng).
- Luparenko S. (2014). The directions of child care activity in Ukraine at the beginning of the 20th century. American Journal of Nursing Researches, № 4(2). pp. 68-73. (eng).
- Reheilo I. (2013). Periodyzacja historii kształcenia wysoko wykwalifikowanych pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych w Ukrainie. Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny Pod redakcją Zofii Szaroty I Franciszka Szloska. Radom. pp.728-742. (eng).

РАЗВИТИЕ КАФЕДРЫ ПЕДАГОГИКИ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ (начало XX - начало XXI веков)

Башкир Ольга, к.пед.н, доцент, докторант кафедры общей педагогики и педагогики высшей школы ХНПУ имени Г.С. Сковороды, Харьков, 61002, ул. Алчевских, 29, Украина,
boi83@ukr.net;

Золотухна Светлана, д.пед.н, проф., заведующий кафедрой общей педагогики и педагогики высшей школы ХНПУ имени Г.С. Сковороды, Харьков, 61002, ул. Алчевских, 29, Украина,
kaf_pedagogik@ukr.net;

Лупаренко Светлана д.пед.н, профессор кафедры общей педагогики и педагогики высшей школы ХНПУ имени Г.С. Сковороды, Харьков, 61002, ул. Алчевских, 29, Украина,
svetlana.luparenko@gmail.com

Разработка новых форм и способов организации обучения невозможна без изучения и глубокого анализа накопленного опыта подготовки учительских кадров кафедрами педагогики. В статье выделены следующие этапы их развития в структуре высших педагогических учебных заведений Украины начала XX - начала XXI веков: этап организации научно-исследовательских кафедр педологии и педагогики как самостоятельных научно-исследовательских центров (1921-1929 гг.) этап официального утверждения статуса кафедр педагогики в структуре высших педагогических учебных заведений (1930-1957 гг.) этап расширения спектра педагогических кафедр педагогических вузов, их функций и направлений научно-педагогической деятельности (1958-1990 гг.) этап интеграции педагогических кафедр в условиях развития национальной педагогического образования Украины (1991г. - начало XXI в.).

Ключевые слова: кафедра; образование; педагогика; периодизация; развитие.

THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGY DEPARTMENTS IN HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS (the beginning of the XX – the beginning of the XXI centuries)

Bashkir Olha, candidate of ped. sciences, associate professor, doctoral candidate at the department of general pedagogy and pedagogy of high school in H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 61002, Alchevskyyh St, 29, Ukraine,

boi83@ukr.net;

Zolotuchina Svitlana, doctor of ped. sciences, professor, the head of the department of general pedagogy and pedagogy of high school in H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 61002, Alchevskyyh St, 29, Ukraine,

kaf_pedagogik@ukr.net;

Luparenko Svitlana, doctor of ped. sciences, professor at the department of general pedagogy and pedagogy of high school in H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 61002, Alchevskyyh St, 29, Ukraine,

svetlana.luparenko@gmail.com

The modern stage of education development in Ukraine calls for creating optimal conditions for effective implementation of the time-proven experience of professional teacher training in the work of the system of higher pedagogical educational institutions. The development of new forms and methods of education organization is impossible without learning and deep analysis of the accumulated experience of teaching staff training by Pedagogy departments. Thus, the aim of the article is to establish the stages of the development of these departments.

With the help of the methods used by the author (historical structural, historical genesis, historical diachronic, historical comparative) there have been singled out the following stages of the establishment and development of Pedagogy departments in the structure of higher pedagogical educational institutions in Ukraine at the beginning of the XX – the beginning of the XXI centuries: the first stage (1921-1929) – the stage of organization of scientific-research departments of paedology and pedagogy as independent scientific-research centres; the second stage (1930-1957) – the stage of official recognition of the status of Pedagogy departments in the structure of higher pedagogical educational institutions; the third stage (1958-1990) – the stage of differentiating the profiles of Pedagogy departments in higher pedagogical educational institutions, their functions, areas of scientific and pedagogical activity; the fourth stage (1991 – the beginning of the XXI century) – the stage of Pedagogy departments integration under the conditions of the development of Ukrainian national pedagogical education. There has been found out and described the content details and tendencies of the scientific pedagogical activity of the departments at each stage. It has been specified that the stages of the department activity were singled out applying the following criteria: socio-economic and political changes during the researched period, which acted as objective factors for reforming higher pedagogical education; peculiarities of the government policy in the area of higher pedagogical education, which were reflected in the decrees and instructions by the Ministry of Education and assigned the role and place of Pedagogy

departments in the system of higher pedagogical education; the range of tasks, realization of which required clear clarification of the content and tendencies of the activity of the departments under research.

Key words: *department; development; education; pedagogy; periodization.*

Стаття надійшла до редакції 02.07.2018

Прийнято до друку 30.08.2018